

Lary

Laryugernas tidning

N:r 4/88

Laryngförbundets kansli

Kanslichef: Elise Lindqvist
 Box 360 33, 100 71 Stockholm. Besöksadress: Reimersholmsg. 9.
 Tel 08-58 58 07, 58 58 09, Texttelefon 08-668 49 30
 Konsulentverksamheten 08-58 53 33
 måndag—fredag 08.00—12.00, 13.00—15.00.
 Övriga tider autom. telefonsvarare. Postgiro: 85 17 54-2.

Sista manuskriptdag för nästa nr
 är 1 febr. 1989

Förbundets kontakter:

Kanslichef: Elise Lindqvist
 Förbundsordförande: Elof Bystedt, Tors väg 6,
 145 71 Norsborg. Tel 0753-717 88.
 V. ordförande: Sixten Thudin, Ervallaakroken 27,
 124 43 Bandhagen. Tel 08-86 75 42.
 Kassaförvaltare: Bo Persson, Övre Hantverksgatan 20 A,
 831 36 Östersund. Tel 063-12 30 41.

Lokalföreningarnas kontakter

Gävle: Siv Baglien, Industrivägen 5, 820 20 Ljusne, Tel 0270-686 32
 Göteborg: Eric Hermansson, Gitarrg. 1, 421 41 Västra Frölunda,
 Tel 031-47 87 63
 Halmstad: Bertil Andersson, Strandgatan 2, 302 46 Halmstad,
 Tel 035-12 28 13
 Linköping: Ann-Britt Eriksson, Fogdevägen 3, 612 00 Finspång,
 Tel 0122-146 53
 Lund: Torsten Boo, Långarödsvägen 78 B, 263 00 Höganäs,
 Tel 042-426 23
 Stockholm: Rikard Pedersen, Pastellvägen 30, 122 30 Enskede, Tel 08-49 42 42
 Uppsala: Sven Eriksson, Ekbacken, Löt, 740 11 Lännaholm, Tel 0174-220 84
 Västerås: Anna-Greta Andersson, Tryffelvägen 16, 725 41 Västerås,
 Tel 021-525 23
 Växjö: Disa Gustafsson, Villagatan 4, 340 26 Moheda, Tel 0472-704 12
 Örebro: Bertil Lindström, Ekeberg, 716 92 Fjugesta, Tel 019-914 40

Lary, årgång 16, nr 4/1988
 Ansvarig utgivare och redaktör:
 Elof Bystedt

Red.kommitté:
 Rolf Angarth, Sixten Thudin
 och Stig Jonson

Utgiven av
 LARYNGFÖRBUNDET
 Tryckt hos
 Enskede Offset
 Redigering:
 Stockholmskonsult

Stockholmsföreningen har just genomfört sin traditionella adventsresa med adventsgudstjänst. Resmål: Björnlunda kyrka. Antal deltagare: 29 personer. Alla glada och nöjda, sänder sina hälsningar till Larys läsare.

Laryngförbundets**kansli:****STÄNGT****mellan jul/nyår.**

GOD JUL
 &
 GOTT NYTT ÅR
 önskar FÖC

Tack för god samverkan 1988 och
 tillönskan om ett gott nytt 1989.

STOCKHOLMSKONSULT AB

Överdirektor Bengt-Olof Mattsson, Vice ordf. Riks-HCK Lennart Nolte.

Repskapet: Mycket väsen för ingenting

Årets representantskapsmöte i Skärholmen 27—28 november, var stundtals en ganska livlig tillställning, så tillvida att åsikterna var olika i de flesta frågor som togs upp till behandling.

Mest debatt vållade frågan om Laryng-fondens stadgar. Det visade sig nämligen, att sedan fonden bildades 1977 har den inte haft några fastställda stadgar och heller inte någon fast styrelse. Den som nu verkar, under Eric Hermanssons ledning, är en interimstyrelse som tillsattes för två år sedan. Mötet beslöt dock att den nuvarande styrelsen skulle fastställa stadgar för fonden samt att Fonden skall vara helt fristående från Laryngförbundet.

Hermansson var "på bettet" denna helg och kritiserade förbundsledningen för att denne "lade sig i" lokalföreningarnas arbeten.

"Vi sköter vår ekonomi lokalt, utan att behöva redovisa till förbundet", menade Hermansson och tog upp medlemsavgifterna som exempel.

"Förbundet skall inte bestämma avgiften, det skall lokalföreningarna själva göra" ansåg Hermansson.

Han lugnades på den punkten av Lars Persson som påpekade att de

av förbundsstyrelsen påtalade tio kronor i medlemsavgift var till förbundet, sedan får lokalföreningarna ta ut hur mycket dom vill av sina medlemmar.

■ Protokoll? För dyrt!

Hermansson ansåg också att det blev för dyrt att, som förbundet rekommenderat, skicka ut protokoll till medlemmarna efter varje möte och han ifrågasatte varför förbundet i Stockholm också skulle ha en kopia av skrivelserna från lokalföreningarnas möten.

Elof Bystedt påtalade att det naturligtvis är av största intresse för Förbundsstyrelsen att veta vad lokalföreningarna gör ute i landet. Det handlar ju om samverkan inom samma förbund och det kan inte ske utan att den högra handen vet vad den vänstra handen gör.

Livlig debatt blev det också om den av styrelsen föreslagna nya logo-typen/förbunsmärket. Detta framtaget med anledning av kommande aktiviteter i bl a radio och TV.

Mötet ansåg dock att det nuvarande Nordiska märket (som ingen utomstående känner igen) gott duger även i fortsättningen.

Bland gästerna på detta möte fanns Bengt-Olof Mattsson från Statens Handikappråd (SHR) som bl a var djupt besviken över de motigheter som handikappfrågor möter just nu.

"Samhället visar ingen solidaritet med handikappsgrupperna" sade han och betonade att de ekonomiska anslagen inte har ökat, utan står kvar på samma nivå som förra året.

Mötets andra gäst, Lennart Nolte, vice ordförande i HCK, var inne på samma linje och menade, att under de senaste åren har statsmakernas synsätt blivit alltmer cyniskt när det gäller funktionshinder.

Han kritiserade också den pågående handikapputredningen och menade att den knappast kommer att ge något positivt, som den nu är upplagd.

"Vi måste starkt markera att vi tycker illa om det som sker", sade han och avslöjade att HCK från början tackade nej till medverkan i utredningen som protest, men senare gick med, för att försöka påverka i positiv riktning.

Forts. nästa sida.

REPSKAPET (forts)

Samtliga distrikt hade ställt upp på representantsskapsmötet, utom Västerås som var frånvarande på grund av sjukdomsfall.

Som antyddes i inledningen, gick det stundtals ganska livligt till, när olika frågor debatterades. Om det tillåtes en utomstående och ny medlem att komma med synpunkter, så var det oftast "mycket väsen för ingenting"! Personligen fick jag uppfattningen, att debatorerna inte hade satt sig i det ämne debatterade — eller rättare sagt protesterade emot. Som exempelvis detta med att Laryng-fonden skall vara helt skild från förbundet. Det innebär i praktiken, att den gåva på tio eller tjugo kronor som medlemmarna varje år givit till fonden och för detta fått en julkänning i tidningen Lary, blir en omöjlighet nästa år. Tidningen Lary är ju förbundets tidning och eftersom fonden enligt mötesbeslut *inte tillhör* förbundet, måste förbundet i fortsättningen ta ut fullt annonspris för julkänningarna!
God Jul

Inge Hanson

Viktiga beslut

- att repskapet antog stadgar för lokalförningarna
- att repskapet beslutade att laryngfonden skall vara helt fristående från förbundet med egna stadgar, som repskapet gav "interimstyrelsen i uppdrag att snarast utforma och befästa.
- att repskapet beslutade att som logotype för förbundet använda samnordiska märket.

Rickard Pedersen, Sthlm.

HCK JO-anmäler 111 kommuner

Inte mindre än 111 kommuner diskriminerar handikappade som söker socialbidrag. De utpekade kommunerna räknar merkostnadsdelen i vårdbidraget till handikappade barns föräldrar, eller handikappade barns föräldrar, med långa inkomster, som tvingas söka bistånd i dessa kommuner får då inte den hjälp som de enligt lag har rätt till.

Detta framgår av en specialstudie som gjorts på materialet i Statistiska Centralbyråns material "Vägledande socialbidragsnormer" febr 1988 (F45 SM 8801).

- Om uppgifterna i specialstudien stämmer, vilket vi inte har anledning att betvivla, är dessa kommuners diskriminerade handlande upprörande, säger Barbro Carlsson, ordförande i Handikappförbundens Centralkommitté, HCK.
- Det är helt oacceptabelt om personer med olika slags funktionshinder, i en situation där de behöver ekonomiskt bistånd, berövas den hjälp de enligt lag har rätt till.
- Därför ber vi nu JO pröva lagligheten i de beräkningsgrunder som de 111 kommunerna tillämpar.
- Det som hänt i dessa kommuner visar vikten av att vi får den handikappsombudsman, HO, och den lag mot diskriminering av handikappade som vi i HCK så länge krävt, säger Barbro Carlsson.

Eric Hermansson, Göteborg.

Statsrådet tyst om nolldirektiv

Då statsrådet Bengt Lindqvist presenterade direktiven till den nya handikapputredningen, så förklarade han att utredningen ska vara klar under 1990.

Dessutom sade Bengt Lindqvist bl a

— Samhällets insatser är av avgörande betydelse för handikappades möjligheter att leva aktivt och i gemenskap med andra. Kommunernas och landstingens betydelse på detta område har ökat. Hemtjänst, färdtjänst, hjälpmedel och rehabilitering är exempel på stöd som spelar en avgörande roll för möjligheten att leva ett gott liv. Det gäller inte minst människor som är i stort behov av samhällets stöd.

— Den nya handikapputredningen ska kartlägga de brister som alltjämt finns och lämna förslag till förbättringar för svårt handikappade barn, ungdomar och vuxna samt för små och hittills mindre kända handikappgrupper.

■ Lag mot diskriminering?

Utredningens huvuduppgift blir att utreda olika vägar att tillförsäkra svårt handikap-

pade ett väl fungerande stöd. Utredningen skall bl a pröva lagstiftningens betydelse och andra åtgärder, som kan trygg handikappades behov av stöd. Utredningen skall dessutom utreda behovet av en lag mot diskriminering av funktionshindrade.

Utredningen skall också

- se över de nuvarande skillnaderna mellan kommuner och mellan landsting. Standard och avgifter för olika stödinsatser, tex hemtjänst och färdtjänst varierar idag kraftigt. Handikappades möjligheter till en bra fritid och rekreation, ett hittills starkt eftersatt område, ska också utredas.

- undersöka vilka effekter bestämmelser om kommuners och landstings samråd med handikapporganisationer enligt socialtjänstlagen.

hälso- och sjukvårdslagen och omsorgslagen fått och lägga förslag till förbättringar.

- bedöma vilka effekter den sk ansvars- och finansieringsprincipen haft på handikappområdet. Principen innebär att olika verksamheter ska utformas så att de blir tillgängliga för alla och att ansvaret ligger hos den som normalt anordnar verksamheten. Förslag ska lämnas om hur en mer effektiv tillämpning av principen ska kunna åstadkomas.

Vid detta tillfälle anförde statsrådet inga synpunkter på vad som kan åstadkommas med utredningar som arbetar under sk noll-direktiv, vilket är värt att observera.

Bort med noll-direktiven!

Att belägga handikapputredningen med noll-direktiv, dvs att utredningens förslag inte får kräva nya samhällsresurser, innebär att utredningen inte får möjligheter att föreslå förstärkningar och förbättringar om den inte samtidigt föreslår nedskärningar inom samma område.

En omfördelning av resurserna inom handikappsektorn motverkar inte diskrimineringen av handikappade. Den löser inte kristallstånd inom synnerligen angelägna områden som socialtjänst, habilitering och rehabilitering för människor med funktionsnedsättningar.

Det enda som händer är att samhället än en gång kommer att ställa handikappgrupper mot varandra i kampen om omförändrade samhällsresurser. Resurser som redan idag är alldeles för små.

Vi kräver därför att regeringen

ändrar beslutet om noll-direktiv för handikapp-utredningen!

HANDIKAPPFÖRBUNDETS
CENTRALKOMMITTÉ

— 27 handikappförbund i samverkan —

Regionkonferensen i Sundsvall 1988-10-09

(50-tal representanter för läns- och kommun-HCK i följande län:

Gävleborgs län, Jämtlands län, Kopparbergs län, Norrbottens län, Västerbottens län och Västernorrlands län.)

Liknande uttalanden har antagits av flera konferenser, av enskilda handikapporganisationer etc.

Ovanligt tystlåtet statsråd.

Docent Hans Strander, kurator Gun-Marie Larsson och logoped Jonas Karling.

Glossektomering ger många följdproblem

— Av Lars-Olof Paulsson —

Kort information om besvär efter munhåleoperation (glossektomering)

Besvären efter strålbehandling och operationer varierar mellan patienter beroende hur omfattande operationerna varit och av andra omständigheter. Nedanstående berör några av problemen.

Strålbehandlingen utföres vanligen före operationen. Behandlingen är uppdelad på två omgångar med en mellanliggande viloperiod. Strålningen förorsakar bl a sveda i munne och på läpparna samt muntorrhet. Ofta uppstår brännsår i munnen. Matlusten försvinner. All mat smakar salt. Vikten minskar, stundom med 20 kg. Yrsel och trötthet är vanligt.

Operationerna varierar beroende på sjukdomens omfattning. Ofta bortopereras delar av eller hela tungan, även vissa körtlar.

■ Svårt att äta

Ovanstående behandlingar och ingrepp medför ofta stora svårigheter att inta föda. Stor oro föreligger att mat och dryck okontrollerat skall gå ner i luftstrupen. Svårigheten att äta dominerar, talet kommer i andra hand.

De flesta patienter måste äta passerad mat med mycket sås. Passeringen görs lämpligast i en matmix. Måltiderna kan ta upp till 45 min — 1 tim. Alla passerade köttretter smakar likadant. Vid otillräckligt matintag ordinerar speciell flytande kosttillskott. Dietist ger råd.

Att utan näringstillskott äta upp sig till lagom vikt är mycket arbetsamt. Viktökningen brukar gå stegvis. Önskemålet är ju snabb rehabilitering — kortare sjukskrivningstid — att ev kunna återgå till arbete — lägre kostnader för samhället.

Problemen vid ätning är sväljbesvär, slembildning, hosta och irritation i halsen. Många måste skölja ner varje tugga med vatten. Då munhålan är stor, sväljer man mycket luft i samband med åttandet. Besvär med gaser kan uppstå.

Före varje måltid måste allt siem bort ur munnen genom noggrann sköljning.

Vid resor utanför hemorten är matproblem större. Alla näringsställen kan

ej erbjuda passerad mat. Många tar därför med sig barnmat och näringstillskott för att klara kosthållet. Detta medför extra kostnader.

■ Munhygien är viktig

Den sociala delen är viktig. Livet förändras helt efter genomgånga behandlingar. Ålder och arbetsförmåga har stor betydelse. Många måste avbryta sin karriär med stora ekonomiska och personliga problem som följd. Skilsmässa och isolering från vänner och kamrater förekommer. Då patienten blir utskriven från sjukhuset och anhöriga eller andra skall vårda i hemmet, kommer ovan problem "närmare" dem. Ansvarer känns tungt för dessa.

■ Samtalsgrupp

Den leds av logoped Jonas Karling och

Forts. nästa sida.

Samtalsgrupp viktigt för patienter med munhålecancer

Jag arbetar som kurator på öron-, näsa- och halskliniken, Karolinska sjukhuset. Förutom psykosociala utredningar, stödsamtal och kontakter med myndigheter utanför sjukhuset, leder jag tillsammans med logoped Jonas Karling en samtalsgrupp för patienter med diagnos munhålecancer. Patienterna är strålbehandlade och därefter opererade med fria lambåer.

Behovet av samtalsgrupp uppkom för ca 8 år sedan, och har alltsedan dess funnits. Vi träffades var 14:de dag, 1 timme och 15 minuter, med uppehåll under sommarmånaderna och julhelgen. I dag är 16 patienter inskrivna som medlemmar. Närvaron varierar mellan 6 till 10 gruppmedlemmar vid varje grupp-tillfälle. Några av medlemmarna har varit med från start.

I gruppen delger medlemmarna varandra både sina negativa och positiva upplevelser av sin situation. Att få träffa andra med samma problem som en själv, kan ofta ge styrka att orka gå vidare. Matproblemet, att kunna tugga och svälja, är ett ständigt återkommande samtalsämne, där medlemmarna ger varandra tips och förståelse som skall förenkla matintaget. Andra exempel på problem som diskuteras är muntorrhet, slembildning, talproblem, rädslan för att cancer skall komma tillbaka samt allmänhetens och anhörigas reaktioner och oro inför sjukdomen. Svårigheter med att återgå till arbetsplatsen och arbetskamraterna, efter operationen, diskuteras.

Vid vissa tillfällen bjuder vi in någon gäst till gruppen, t ex sjuksköterska, dietist, tandläkare och läkare, vilka ger värdefull information om vården och vad nytt som händer i behandlingen.

Gun-Marie Larsson
kurator

Den information som ges till glossektomerade om strålningens för- och nackdelar, måste betraktas som mycket värdefull. Motsvarande borde ske gentemot laryngektomerade.

Dan Södergren och kurator G-M Larsson.

Samtalsgruppens protokoll

Inbjuden gäst är överläkare/doc Hans Strander, från Rah.

Elof Bystedt, Laryförbundet, fotograferar gruppen för bilder och reportage i tidningen Lary.

Varför har en del patienter för mycket saliv, emedan andra är muntorra efter strålbehandling? Strander svarar att detta beror på hur strålfälten är lagda och vilka spottkörtlar som blivit skadade av själva strålningen.

Segt slem är en kvarstående effekt efter strålbehandling, något som patienterna får leva med.

Läkarnas kunskaper om *tiden* och *mängden* av strålbehandlingen, har lett till bättre biologiska effekter. Pausen, på 2 veckor, i mitten av strålbehandlingen är borttagen.

Strander uppger att tandläkarnas arbeten varit av stor betydelse under de senaste 10 åren. I dag saneras tänderna både före och efter strålbehandlingen, vilket lett till att infektionsrisken har reducerats avsevärt.

Solen och kylan bör undvikas de närmaste åren p g a att den strålade huden är att betrakta som en brännskadad hud, d v s skörare och känsligare.

Tröttheten som kommer i samband med strålningen anser Strander beror på strålbehandlingen, själva sjukdomen samt ett försämrat näringsintag.

Samtalet brör även anhörigas och allmänhetens inställning till cancerdiagnosen. Att själva ordet cancer är negativt laddat hos allmänheten, ger Elof Bystedt exempel på då han berättar att han 15 år efter sin operation får höra "Ja, men du har ju cancer". Gruppmedlemmarna är rörande eniga om att rädslan för cancer både fanns och finns kvar hos dem själva och hos deras anhöriga. Orsaken till rädslan för cancer kan bero på tidigare dåliga behandlingsformer och resultat, hög dödlighet och olösta orsaker till uppkomsten av sjukdomen. Strander informerar om att dagens cancervård och forskning lett till att både bota och i andra fall lindra symtom på ett bättre sätt än tidigare.

På frågan om ökning av munhålecancer, svarar Strander att så inte är fallet. Vad som är märkbart i ökning och minskning av cancerfall är att hudcancer ökat och att mag- tarmcancer minskat. Orsaken till detta kan bero på att vi

Forts. nästa sida.

Arne Johannesson och Sixten Kalén.

Rune Andersson.

Forts. fr. föreg. sida.

solar mer idag, vilket kan förklara ökningen av hudcancer. Minskningen av mag- och tarmcancer kan bero på att vi ändrat våra kostvanor till det bättre.

Jonas ställer frågan "Varför får man cancer i munhålan". Strander ger några exempel på riskfaktorer, däremot mycket osäkert om direkta orsaker.

Riskfaktorer

1. När slemhinnorna påverkas under längre tid t ex genom att storöka.
2. När slemhinnorna påverkas av alkohol.

3. Upprepade och längre infektioner inom öron- näsa och halsområdet.
4. Helproteser som skaver.

Att våra levnadsvanor spelar en roll för vårt hälsotillstånd är tämligen säkert, däremot är Strander tveksam till om speciellt mycket kan innefattas för öron-, näsa- och halstumörer inom den stora debatten som berör industrins alla utsläpp. Att bildskärmen skulle orsaka cancer, är inte bevisat.

Lars-Olof Paulsson.

STOM-VENT

— luftkonditioneringsaggregat för Larynger

Av Hans Lambert & Jan Olofsson

En del av problemen med t ex uttorkade slemhinnor "konstgjord näsa" framför stomat, STOM-VENT har utvecklats och tillverkas i Sverige.

Det har rått en viss skepticism vad gäller nyttan av STOM-VENT. Många patienter som provat STOM-VENT tycker att det initialt ökade andningsmotståndet är besvärande liksom slemproduktion. Många laryngektomerade slutar därför att använda STOM-VENT redan efter att ha testat några få exemplar. Oftast behövs några veckors regelbundet brukande för att man skall uppleva fördelarna. Som regel vill man inte sluta med att använda STOM-VENT efter en sådan längre provotid.

■ Vad kostar STOM-VENT?

Är nu STOM-VENT så bra som reklamen påstår? För att få ett svar på detta har det gjorts två enkäter till de laryngektomerade. Vi har vid distributionen av våra frågeformulär haft stor hjälp av Elise Lindquist på RLE:s kansli och för detta är vi mycket tacksamma.

■ Brukare av STOM-VENT

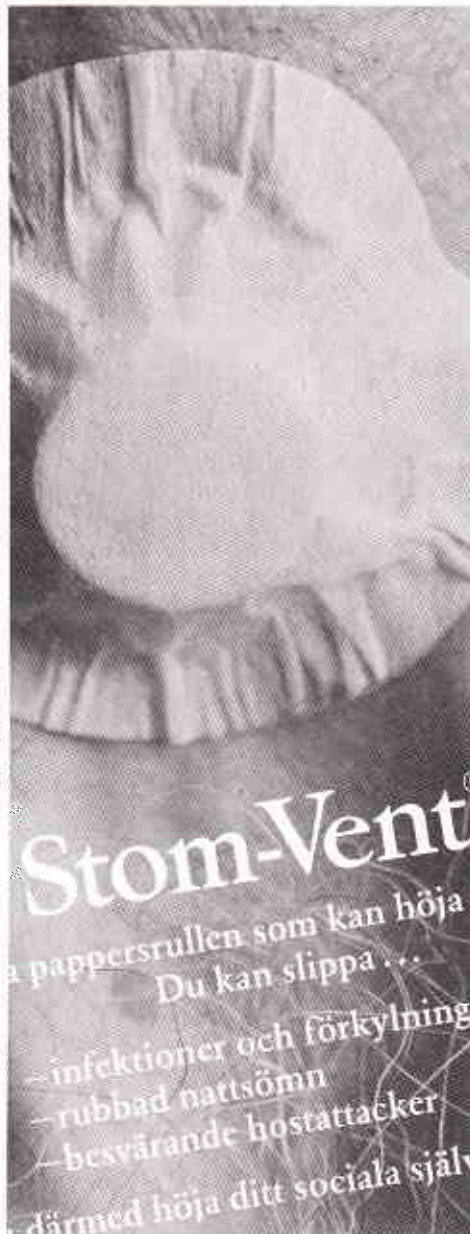
198 laryngektomerade besvarade våra frågor i den andra enkäten, som skickades ut hösten 1986. Det visade sig att 78 laryngektomerade använde STOM-VENT varav 62 dagligen. Antalet som använde STOM-VENT var högst hos de som opererats under senare år.

■ Tidigare brukare av STOM-VENT

56 hade använt STOM-VENT (STOM-AID) tidigare men slutat. 37 av dessa 56 hade använt mindre än 20 STOM-VENT och en del enbart några få. Enbart 5 hade använt mer än 100 STOM-VENT innan de slutade.

■ Varför slutade man använda STOM-VENT?

Orsakerna till att man slutat använda

STOM-VENT eller rättare sagt att man enbart använt STOM-VENT en kortare tid var en upplevelse av andningsbesvär hos 22 laryngektomerade, ökad slemproduktion hos 16, hudirritation hos 11 och bristande vidhäftning hos 6. Det fanns även andra skäl; dålig anpassning och svårighet att få bort STOM-VENT.

■ Aldrig använt STOM-VENT — varför?

64 laryngektomerade hade aldrig använt STOM-VENT varav 35 aldrig hade sett STOM-VENT och 14 tyckte att man nog inte hade användning för STOM-VENT. 12 laryngektomerade använde kanyl och kunde därför inte bruka STOM-VENT. De resterande 12 laryngektomerade önskade pröva STOM-VENT.

■ Minskar STOM-VENT antalet infektioner?

Vi frågade om antalet genomgångna övre luftvägsinfektioner under en 20-månaders period och fann att STOM-VENT brukarna enbart hade haft i genomsnitt 1,8 infektioner mot 3,4 för de som inte använde STOM-VENT. Infektionsrisken var minst hos de som använde STOM-VENT dagligen.

Det förelåg även en viss skillnad i antalet sjukhusvistelser hos de som använde STOM-VENT på i medeltal 2,1 under den aktuella 20-månaders perioden jämfört med i medeltal 2,6 för de som inte använde STOM-VENT.

■ Sammanfattning

STOM-VENT synes klart minska infektionsrisken för de laryngektomerade, ökar komforten och ökar därigenom av allt att döma livskvaliteten. Detta undersöks för tillfället närmare i en pågående större Holländsk studie.

Förtig inte sanningen

Det värsta besked man kan få, är att man inte kan tala efter en laryngit-operation!

Patienten är i regel helt knäckt innan han kommer till sin operation och det beror till stor del på att man förtigt mycket av sanningen för honom: han är INTE dömd till en evig tystnad — det finns tekniska hjälpmedel med vars hjälp han kan kommunicera med sina medmänniskors efter operationen!

Men detta talar man inte om för patienten förrän han gjort sin operation!

Det är ju FÖRE operationen han behöver all psyksik hjälp han kan få, men som det nu fungerar för det mesta, så är den hjälpen koncentrerad till eftervården. Och naturligtvis behövs den då också — men "för-vården" är minst lika viktig.

■ Världen rasade samman

Jag skall förklara lite av min bakgrund, så förstår ni bättre vad jag menar. Jag är journalist sedan tjugofem år tillbaka, de senaste femton åren som frilans, då jag enbart gjort reportage från filminspelningar runt om i världen.

När jag i mars i år fick veta att jag hade cancer på stämbanden, så blev det naturligtvis en stor chock, men jag fick också veta att det kanske kunde botas med strålning.

Jag behandlades från maj till juli på Karolinska sjukhuset, men vid en kontroll visade det sig att cancer fanns kvar. Enda räddningen var laryngektomi och när hela innebörden av operationen stod klar för mig, rasade min värld samman.

Jag skulle aldrig mera kunna tala och jag skulle aldrig mera arbeta som internationell filmjournalist!

■ Finns hjälpmedel?

Jag lugnades dock med att det fanns möjlighet att lära sig tala med hjälp av rapning — men fick också veta att det kunde ta tid.

Elof Bystedt hade sagt i en artikel i tidningen Lary, att det tog ett år för honom att lära sig. Och andra jag talade med, sade att det var jobbigt och skulle ta lång tid.

Men skulle jag då vara helt stum under denna, kanske mycket långa, tid innan jag lärt mig tala?

Jag ställde frågan om det inte fanns några tekniska hjälpmedel som jag kunde använda under tiden och fick då veta att det fanns en Servox och en kommunikator som jag kunde få låna!! Jag prövade båda och tyckte inte dom var bra för mina behov.

Jag skäms inte för att säga, att jag nu helt tappade modet och viljan att fortsätta kämpa. Jag tyckte att nu var hela mitt liv slut — både som människa och som journalist.

■ Det finns!

Men så började jag undersöka om det ändå inte fanns några andra hjälpmedel och upptäckte att det fanns massor:

Där fanns till exempel text-telefonen — som *ingen* sagt ett ord om till mig!

Jag ordnade så att jag fick text-telefonen demonstrerad för mig och jag ordnade också så att det skickades en ifylld rekvisition till mitt sjukhus, för undertecknande.

Text-telefon är ett redskap som ALLA hörsel- och talhandikappade har rättighet att få gratis!

Jag valde en text-telefon av märke Polycorn.

Det är en portabel text-telefon, som jag kan ta med mig vart jag än reser och använda till vilken telefon som helst. De flesta kanske redan känner till den.

■ Syntetiskt tal!

Men nu kommer det fina i den här historien och det som fick mig att inte helt tappa sugen.

Till min Polycorn kunde jag också koppla en Vox Box. En maskin som förvandlar det skrivna ordet till syntetiskt (elektroniskt) tal!

Med denna maskin så var jag inte slut, vare sig som människa eller journalist, och jag visste nu, att jag kunde

gå tillbaka till mitt yrke efter operationen, även om jag inte lärt mig tala.

Jag kunde nu tala med hjälp av Vox Box under tiden jag lärde mig rap-tala.

Text-telefonen är ett utmärkt hjälpmedel och det räcker fullt tillräckligt för de flesta.

Men det räckte inte för mig — och jag skall tala om varför:

Under min första vecka hemma, så ringde två av mina kollegor och ville tala med mig. Jag ringde upp dem genom Förmedlingscentralen, men när de fick höra attvårt samtal skulle "tolkas" så vägrade de tala. De skickade mig brev istället!

Men med hjälp av Vox Box så har jag nu talat med dem och jag har ringt samtal redan med Vox Box. Det hade jag inte gjort om jag bara haft förmedlingscentralen som hjälp.

■ Vi kan TALA med varandra!

Vad jag ville komma fram till, är detta: hade jag inte själv letat reda på text-telefonen Polycom och på den här tal-maskinen, så hade jag varit i stor psykisk obalans när det var dags för min operation...

Men nu visste jag, att jag skulle inte vara helt stum efter operationen och under den tid det tar för mig att lära mig tala igen.

Jag fungerar — betonar fungerar — idag helt som vanligt i mitt umgänge med mina kollegor och vänner. Jag kan ringa dem och dom kan ringa mig och tala — observera T A L A — med mig!

■ Förbannad!

Nu kommer jag till kärnan: varför talade man inte om för mig att dessa hjälpmedel fanns — innan jag gick till operationen?

Då var jag ganska förbannad, rent ut sagt, för att man inte sade något till mig.

Men idag förstår jag orsaken till tystnaden från logopeden. Man trodde, att om jag fick tekniska hjälpmedel, så skulle jag inte vilja lära mig tala.

Det ligger något i det, den saken är klar. Men för mig har det aldrig varit tanken att maskinen skall ersätta min egen röst — och även om min gamla röst var ganska speciell och jag inte får tillbaka den, så vill "jag" tala själv så fort jag kan.

Vetskapen om att det fanns tekniska hjälpmedel, gjorde att **det psykiskt** kändes lättare att gå till operationen — jag visste at jag var inte dömd till evig tystnad!

Här är det jag vill säga:

Jag tror det är oerhört viktigt att man talar om för en patient som skall laryngektomeras, att han är inte dömd till evig tystnad, även om han inte kan lära sig tala.

Han måste — jag upprepar "måste"

Forts. nästa sida.

Canada stoppar smygreklam för tobak

I Sverige ska en ny tobaksutredning just börja fundera på bl a hur en lag som stoppar tobaksreklam kunde se ut.

Canada har gått ett steg längre. Där har parlamentet just antagit en sådan lag: *Bill C-51*, eller *The Tobacco Products Control Act*. Genom den förbjuds reklam för alla tobaksprodukter i landet, och det blir samtidigt stopp för den smygreklam som kopplar varumärken för tobak med andra varor.

Hälsan sätts framför andra intressen.

I en förklaring betonas att lagen gäller *alla* slags tobaksprodukter, även tex snus.

Den 1 januari 1989 träder lagen i kraft, men all tobaksreklam kommer säkert inte att vara borta redan då. Lagen innehåller nämligen övergångsbestämmelser som ger företagen en längre frist att anpassa sig till vissa av reglerna.

— Den nya kanadensiska lagen om förbud mot tobaksreklam har internationell betydelse, säger Paul

Nordgren på socialstyrelsens byrå för hälsouppllysning i en intervju med Jan Johansson i socialstyrelsens skrift "Vi gör". Dels är det väsentligt att ett stort land i västvärlden — till och med på den nordamerikanska kontinenten — har tagit det här steget. Det är ett moraliskt stöd för mindre länder att våga attackera tobaksreklamen. Dels är den kanadensiska lagen också mycket omfattande och detaljerad, tex vad gäller att förbjuda vissa former av smygreklam.

— När socialstyrelsen har försökt få ett förbud mot att man använder cigarettnamn på andra varor och tjänster som man sedan kan göra reklam för — tex "Wear" — har vi fått höra att det är omöjligt på grund av internationella varumärkesrättsliga regler. Men om Canada kan gå emot dem, så kan väl vi också... säger Paul Nordgren.

Matmässa

6--8 april 1989 anordnas en mässa om mat på Stockholms-mässan i Älvsjö. Det är programmet Kost-cancer i Stockholms län, det sk *Hälsomålet*, som arrangerar mässan.

Forts. fr. föreg. sida

— för sin egen psykiska balans få veta att hjälpmedel finns, även om han kanske aldrig kommer att använda dem.

Men vetskap att, gör honom stark att möta den operation han skall gå igenom.

Så var det åtminstone för mig och jag tror inte jag skiljer mig så värst mycket från resten av mänskligheten.

Sens moralen blir alltså:

Förtig inte sanningen för patienten...

Inge Hanson
opererad 6 sept 1988

Snuset illa ute

Irland har antagit en lag som medför direkt förbud mot import, tillverkning, försäljning och reklam för rökfri tobak. Brott mot förbudet ska leda till böter på upp till 10 000 pund (ca 95 000 kr). Lagregeln stämmer väl med en färsk rekommendation från en arbetsgrupp inom WHO, som just föreslog förbud mot rökfri tobak i länder där sådant bruk inte redan förekommer.

Livsmedelsverket i Sverige har begärt att frågan om varningstexter på snusdosorna åter ska tas upp. Detta enligt en skrivelse till Socialstyrelsen.

På Livsmedelsverket anser man att varningstexterna är alltför vagt hållna. Man vill i princip att texterna ska varna för att snus kan vara cancerframkallande.

Rätt att vägra rökig arbetsplats

Den som är känslig för tobaksrök ska inte tvingas arbeta i lokaler där andra röker. Det har försäkringsöverdomstolen nyligen slagit fast i en dom.

NOTERA:
ANPASSNINGSKURS
STENSUND
12--16 juni 1989.

Kom ihåg:
Konsulentsekreterarens
telefonnummer 08-58 53 33

Hjälpmedelspalt

Ett hjälpmedel som har funnits ett antal år på marknaden men fått ringa spridning är VOX BOX.

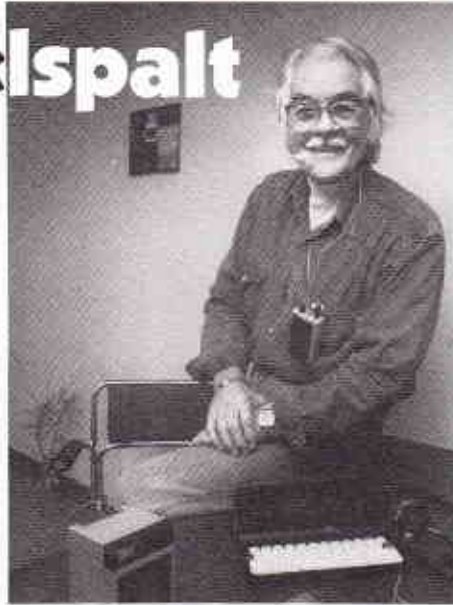
Att kommunicera med en Vox Box går till så att man kopplar den till en Polycom, varefter man skriver på Polycomen och man får ut ett syntetiskt tal genom Vox Boxen. Talet är bra.

En nyopererad medlem har en Vox Box och vi har telefonkontakt ett par gånger per vecka. Det går bra att förstå talet genom telefonen.

Om han inte haft möjlighet att få dessa hjälpmedel så snabbt efter operation så hade han varit i en mycket svår psykisk situation. Observera att med Polycom/Vox Box kan man ringa som vanligt. Men man bör vara en god maskinskrivare.

I vissa speciella fall är alltså Vox Box en bra lösning för att man inte skall känna sig isolerad från omvärlden innan man hunnit träna upp ett bra eget tal och psykiskt vågar ringa och tala med egen röst.

Allt för dagen och en varm tillönskan om en riktigt God Jul och ett Gott Nytt År.

LARYNGFÖRBUNDETS KANSLI:
Stängt mellan jul o. nyår.

Kom ihåg:
Konsulentsekreterarens
telefonnummer 08-58 53 33

KONSULENTERNA

Hej

Nu har det gått 8 månader sedan jag började arbeta för projekt/konsulenttjänst. Det har varit 8 jobbiga, men roliga månader.

Ett nytilskott nere i Malmöhus har vi fått. Den första oktober anställdes Gull-Britt Mårtensson på 75 %. Hon har tidigare arbetat för kommunen, inom åldrings- och handikappvården. Gull-Britt bor i Malmö och skulle ni vilja ha kontakt med henne är hennes telefonnummer 040-92 43 42 (säkrast mellan 8—10). Jag får väl passa på att ännu en gång hälsa henne välkommen och tror att hon, liksom Lars Dehlén, kommer att märka hur mycket en konsulent behövs.

Till sist vill jag bara tala om att jag har fått ett nytt telefonnummer, där ni kan nå mig mellan 8—15 (lunch ca 12.00—13.00).

GOD JUL OCH GOTT NYTT ÅR
Önskar jag er alla.

Pia Pries,
konsulent-
sekreterare

Elov

Ministrar vill ha nordisk plan mot cancer

De nordiska social- och hälsovårdsministrarna enades vid sitt möte i Sverige i juni om att utarbete en nordisk handlingsplan mot cancer.

Syftet med handlingsplan är att minska överdödligheten i cancer i Norden och att tillförsäkra obotliga patienter bättre livskvalitet under deras återstående liv. Frekvensen av olika cancertyper, liksom dödlighet och sjuklighet i cancer, varierar mellan de nordiska länderna, vilket tyder på att ett förbättrat utbyte av erfarenheter kan leda till sjunkande dödlighet och sjuklighet i cancer.

Förslaget syftar till att skapa en organisatorisk ram för insatser på olika områden: förebyggande arbete, tidig diagnostik, vård, utbildning och forskning.

Av-

sikten är att handlingsplanen ska föreläggas Nordiska rådets session 1989.

Ministrarna beslutade också att mandatperioden för den nordiska arbetsgruppen för aidsfrågor ska förlängas med ytterligare två år, fram till den 30 juni 1990.

På norskt initiativ diskuterades *rökfritt flyg* mellan de nordiska länderna. De deltagande ministrarna var positiva till förslaget och Nordiska rådets arbetsmannakommitté för sociala frågor fick i uppdrag att undersöka möjligheterna att införa rökfria flygrutter i Norden.

(Källa: Social- o Hälsovårdsnytt.)

Höstkurs på Sättravallen

229 deltagare, 16 laryngektomerade och 13 stödjande samlade Linsköpingsföreningen till sin höstkurs i september. Ledare för kursen var Ann-Britt och Karl-Erik Eriksson som hälsade oss välkomna och vände sig särskilt till de som inte varit med förut och hoppades, att de skulle trivas ibland oss.

Efter genomgång av arbetsprogrammet m m ledde Ann-Britt lite gymnastik och uppmjukning sedan fortsatte vi med talövningar, både med och utan sevox.

Därpå följde en tipsrunda ute i den fina omgivningen. Dagen avslutades med kaffe och en stunds underhållning.

*

Andra dagen kom kurator Lisa Alsén-Björneke och informerade om sitt arbete samt ledde grupparbete om vilka sociala konsekvenser som kan uppstå för laryngektomerade i arbetslivet, i fritidslivet och bland vänner, hur det förändrar det dagliga livet, fördomar m m. Och hur kuratorn kan stödja mej som laryngektomerad och anhörig. Efter detta gjordes en sammanställning av vad de olika grupperna kommit fram till. En mycket intressant och givande förmedling med kuratorn.

*

Efter lunch kom logoped Christina Danbolt för att informera om tekniska hjälpmedel och lagerhållning m m. Hon ledde också grupparbete ang organisation och placering av lager för utbyte och reparation. Den allmänna meningen var nog, att ett centralt lager på Foniatriska avdelningen på Ril vore det bästa och enklaste för patienterna. Hon informerade också om hur det var tänkt med rehabilitering med opererade patienter och hur det framdeles skulle läggas upp mellan landstingen. En mycket intressant och fin information.

*

Kvällsunderhållning: sång och musik av trubadur Wiberg från ABF.

*

Sista dagen började med uppskjutning i både leder och tal, därefter framfördes Rollspel och dialoger, först av laryngektomerade, sedan samma sak av anhöriga som skulle använda servox. Det blev lite utöver det vanliga, mycket trevligt. Efter genomgång av kursen, var det tid för avslutning där Ann-Britt läste dikt och spelade fin musik, mycket stämningfullt. Hon uttryckte också sin be-

Här är Anita

Anita Romlin är mitt namn och jag har varit anställd på Laryngförbundets kansli sedan 1 maj i år.

Mitt tidigare liv har inneburit förtidspension samt ideellt föreningsarbete mellan varven.

Arbetet här på Laryngförbundet upplever jag som väldigt roligt och stimulerande.

Kontakterna per brev och telefon, mysiga arbetskamrater och alla trevliga medlemmar gör tillvaron glad.

Mitt arbete på förbundskansliet är varierande. Posthandering, maskinskrivningsarbete, och hålla ordning på medlemsregistret (vilket minsann inte är så enkelt som det låter) tillhör mina sysslor.

Varpå jag passar på att önska alla en trevlig helg och ett gott nytt år...

Igång med studierna!

Vi inom RLE är en av de föreningar som har svårt att komma igång med studier, men om vi skall kunna göra oss rättvisa hos våra makthavare måste vi börja lära oss ett och annat.

Men vi får inte glömma att det är lika viktigt med kurser och cirklar där vi får träffas och lära och hjälpa varandra på olika sätt.

vi har planerat för 89 — NIZ

Rehabiliteringskurser i Tranås och Stensund dessa kurser hoppas vi kunna upprepa varje år.

En Aktivitetskurs på Ädelfors Folkhögskola i maj vecka 20.

Studieorganisationskurs.

Hoppas att ni är intresserade och ställer upp så vi har underlag för att kunna hålla våra kurser.

På återhörande i studierutan

Siv Baglien

låtenhet över, att så många ställt upp och hoppades, att vi haft det bra.

*

Vi säger ett stort Tack till Ann-Britt och Karl-Erik för deras fina arbete med kursen. Hjärtligt Tack.

Rune Pettersson

Insänt

A och B-människor, finns de?

Vi funktionshindrade klagar ofta över de "friska" människornas sätt att behandla oss. Vi blir rasande när folk pratar över huvudet på oss, eller talar om för oss att vi är "så duktiga" bara för att vi existerar och deltar i samhällslivet.

Vi blir förtvivlade när myndigheter och andra makthavare talar om vad som är bäst för oss, och när politikerna bara lovar och lovar att vi ska få det bättre, utan att någonting händer.

Med utgångspunkt från detta, tycker man, att vi, inom våra egna organisationer borde värna och bry oss om varandra.

Visst hjälper vi varandra: stödjer, passar upp, pysslar om... Det är en självklarhet.

Men en nästan lika stor självklarhet är, tyvärr, att de hjälpande ser ner på de hjälpbehövande. Inte sällan pratar vi bakom ryggen på de flerhandikappade och dem som har dåligt självförtroende.

Vi pikar dem sällan öppet, men så fort "den jobbige personen" är utom syn och hörhäll börjar "stora klagolåten".

Utåt sett håller vi dock god min och talar om för alla som vill höra på hur bra och demokratiskt vår organisation tar hand om *alla sina medlemmar*.

Tänk om vi verkligen gjorde det!

Unga Synskadade, Örebro

Viktigt med studier i vår organisation

Handikapprörelsen utgör som bekant en brokig sammanslutning av en mängd organisationer. Somliga har en lång tradition med en väl uppbyggd föreningsverksamhet centralt, regionalt och lokalt. Andra organisationer har inte verkat så länge och är förhållandevis små, då de bildats mot bakgrund av specifika sjukdomar eller handikapp.

Gemensamt för alla dessa är att de kan karaktäriseras som en identitetsrörelse. Ser man dem ur intressepolitisk synpunkt, så varierar de i styrka var för sig men gemensamt utgör de en betydande opinionsgrupp. Oavsett dessa variationer har dock handikapporganisationerna mycket stora och tom överväldigande arbetsuppgifter.

Det räcker med att konstatera, att man skall försöka bevaka de handikappades intressen på en mängd olika samhällsområden. Bara en titt i olika handlingsprogram säger, att det kan gälla sjukvård och habilitering, social och ekonomisk trygghet, boende, skola-utbildning, arbete, kommunikationer, fritid, kultur, forskning, etik o s v.

■ Bred kunskap behövs

Det ställer sig självklart att det fordras breda kunskaper för att kunna bevaka alla dessa områden. Är man då medlem i en lokalförening, som omfattar flera län och kommuner, ställs det stora krav på kunskaper, intressen, engagemang, tid och inte minst ork. Det sistnämnda måste då ses mot bakgrund av det primära ansvaret för den egna familjen i allmänhet och den handikappade i synnerhet eller att man måste sköta om sitt eget handikapp.

Då är det tryggt att tillhöra en intresseorganisation som Laryförbundet och som har att bevaka medlemmarnas intressen. Men för att utveckla både organisationen och medlemmarna behövs kunskaper. Den bästa formen för en kunskapsutveckling är då utbildningsverksamhet genom studiecirkel och kurser. Särskilt studiecirkelverksamheten har den fördelen att man kan träffas regelbundet och systematiskt nöta in både kunskaper och färdigheter.

För att stärka folkrörelserna fordras att man utbildar sina medlemmar i organisationens behov av rent intressepolitiska frågor, för att kunna ta ett ökat samhällsansvar.

■ Tro på möjligheter

Den grundsyn som präglar folkbild-

ningsarbetet innebär en tro på människors möjligheter att genom studier skaffa sig kunskaper för att tillsammans med andra skapa ett rättvisare samhälle byggt på delaktighet, jämlikhet och allas lika värde.

ABFs verksamhet tillsammans med handikapporganisationerna har som långsiktig målsättning

- att stärka och utveckla människors och organisationers möjligheter,
- att genom folkbildning på demokratisk grund aktivt delta i dagens och morgondagens samhällsarbete genom att kvantitativt och kvalitativt förbättra studie- och kulturverksamheten,
- att bedriva utvecklingsarbete,
- att bedriva framtidsfrågor.

ABF vill också tillsammans med distrikt och avdelningar under en tidsperiod utveckla metoder för hur man kan nå "nya grupper", som tidigare inte varit aktiva i handikapporganisationernas studieverksamhet. I det avseendet kan man se de försök till skilda projekt som bedrivs på olika områden i landet tillsammans med handikapporganisationerna.

Tillsammans med handikappförbunden vill ABF också under den närmaste fem-års perioden bedriva framtidsfrågor, dvs vilken roll ska folkbildningen ha i ett kommande kunskapssamhälle? Härvidlag deltar Laryngförbundet aktivt i en grupp, som träffas regelbundet för att diskutera hur organisationerna och deras medlemmar genom aktivt folkbildningsarbete ska kunna utvecklas.

Tre viktiga mål

ABF brukar i olika kurssammanhang framhålla, att det finns ett organisationsmål och ett individmål i studieverksamheten tillsammans med medlemsorganisationerna. Förutom dessa syften är det framför alla centrala mål som är viktigt, nämligen;

- Förändringsmålet — förändra samhället så att det blir demokratiskt, solidariskt. Tro på folkrörelserna.
- Demokratimålet — utbilda människor för uppgifter i föreningsliv och samhälle, gemensamt diskutera sig fram till lösningar i studiecirkelns ram.
- Individmålet — varje människa mås-

te få utvecklas genom studieverksamhet och kulturupplevelser.

Ett demokratiskt samhällssystem och demokratiska arbetsformer bygger på alla medborgares medverkan. Ökad decentralisering ställer allt större krav på organisationerna.

Frågan är vilka som är de viktigaste uppgifterna Laryngförbundet skall arbeta med under tex en fem-års period? Vilken studieverksamhet skall bedrivs i Laryngförbundets lokalföreningar framöver? Vilken målsättning skall man ha? Vilka resurser behövs det?

Dessa frågor får sägas utgöra den färdriktning, som Laryngförbundet behöver för att ange vägar till utveckling av organisation och medlemmar.

Jan-Åke Ekholm

Gävleborgare till Rimini

Vi var några RLE:are och anhöriga som åkte till Rimini per buss och färja i september. En underbar resutt.

Resan började på torsdagmorgon 1/9 med buss till Göteborg där vi åntrade färjan för att åka hela natten och slå upp våra ljusblå i Kiel på fredagmorgon. Fortsatte genom hela Sydtyskland och övernattade i den lilla pittoreska staden Beilngries söder om Nürnberg. Sista etappen före Rimini gick genom det underbart vackra och sagolika Österrike som inte går att beskriva. Det måste upplevas för att förstå att något så vackert verkligen finns.

Vi var på plats i Rimini från lördag så vi hann med att bada, sola, göra av med lire på en massa saker som vi absolut inte kunde vara förutan. Utflykter gjorde vi också till bl a Venedig. Alla åkte till San Marino och byfest försås.

Hemresan började tidigt på lördagsmorgon redan kl. 02.30 så det var lite sömnigt i början men är humöret på topp så spelar det ingen roll. Vi åkte en annan väg hem genom Tyskland och övernattade i Berching vilket visade sig vara en lika fin liten stad som den på nerresan.

Vi gjorde ett längre uppehåll i Innsbrück för lunch där vi även kunde köpa något för våra sista österrikiska chilling, panoramat var ju lika fantastiskt även den här vägen genom Österrike.

På 12:e dagen var vi hemma igen vid 18.00 tiden. Alla nöjda både med resan, uppehållet och det goda kamratskap som ju blir på en bussresa.

Det är bara att hoppas vi får göra fler gemensamma resor där vi kan bli ännu flera som har möjlighet följa med.

Hälsningar från Italienresenärerna g/m

Siv Baglien

Tysklandsresenärer: Vi ses igen

Åtta förväntansfulla Örebro- och Göteborgsmedlemmar har genomfört en 6-dagars resa till Tyskland. Vi hade i över ett års tid pratat om möjligheten att kunna göra denna resa och nu stod vi inför förverkligandet av våra planer. Meningen var att det skulle vara en resa där vi skulle kombinera nytta med nöje. Avsikten med resan var att i första hand få träffa tyska larynger och med dem få byta erfarenheter och försöka få ett samarbete till stånd och nöjet fanns i besök av gamla tyska städer.

■ Vi började i Kiel

När vi, efter en behaglig resa, anlände till Kiel på torsdagsmorgonen blev vi på kajen mottagna av Per-Arne Lindström. Per-Arne var det som hade planerat vår resa och han skulle vara vår guide och chaufför samt även vara vårt 'språkrör'.

Det är en mycket trevlig och charmerande man. Han hade arbetat 16 år i Tyskland som rektor och lärare på olika internatskolor. Nu stod han här med sin minibuss och efter det att vi gjort Kiel så åkte vi till den gamla Hansa-staden Lübeck och efter rundtur i Lübeck vidare till den lilla staden Mölln där det fanns en hel del gamla fina byggnader. Och på torget i Mölln står en staty av den gamle skojaren Eulenspiegel och det hör till traditionen att man skall ta på hans tumme för att få en lycklig framtid. När detta var avklarat fortsatte vi till Dahlenburg, en liten ort c:a 2,5 mil sydost om Luneburg för övernattnings.

Efter en mottagning hemma hos Lindströms for vi in till Luneburg, där vi tillbringade kvällen.

■ Möte i Hannover

Tredje dagens morgon: en 20-mila färd till Hannover. Där möttes vi av Gunter Janz, vice ordförande i delstaten Niedersachsens Kehlkopfflosen. Efter en lunch tillsammans med ett tiotal tyska larynger fick vi en rätt livlig diskussion, med god tolkhjälp av Margaretha och Per-Arne.

Det visade sig att vi hade i stort sett samma problem men beträffande hjälpmedel så verkade det som om dom hade tillgång till fler än vi och att det bara var att gå till doktorn så skrev han ut det begärda.

Man hade samma Servox som vi och nu hade man även fått Stom Vent som hjälpmedel. Antalet kvinnliga larynger

Jubilerande i Uppsala

Vi har varit ute och jubilerat. Nämligen hos Läns-HCK i Uppsala. Laryngföreningen tillhör gänget och såg gärna att de fick hjälp med en del material och annat i samband med jubileumsfirandet. Sålunda väl utrustade med utställningsmaterial, tidningar, broschyrer, talförstärkare MMT 1 Sennheisers EKF 1011 och två röstgeneratorer samt Polycon och Vox Box.

Uppsalaföreningen Mainy och Sven Eriksson tog väl hand om oss — det vill säga undertecknade Inge, Göran och Elov — och prylarna. Programmet arrangerades i lokaler som Missionskyrkan ställt till förfogande.

Här fanns ett stort antal länsföreningar med bl a utställningar av skiftande storlek och kvalitet. Med sådana dekoration runt lokalerna kunde jubileumsfirandets program dras igång med bl a sångare från Unqa Svnskada-

de och Hjulteatern från Stockholm. Vid vår utställningsmonter satt Inge och pratade med besökarna via sin Vox Box. Intresset var mycket stort och besökarna fascinerades av det goda flyt Inge hade i sin Vox Box och det syntetiska talets goda kvalitet.

Elov, Inge och Göran

Internationella kontakter

I samarbete med Gibeck Respiration har jag besökt Tyskland ett antal gånger. Min uppgift har varit att redogöra för hur jag upplevt det såväl psykiskt som fysiskt att leva med och utan Stom-Vent.

I slutet av maj besökte vi Bremen där vi träffade 12 laryngectomerade som hade deltagit i ett längre test med Stom-Vent under noggrann läkarkontroll.

Samtliga 12 var mycket positiva till Stom-Vent, men inlärningstiden var inte problemfri, fick vi veta.

I delstaten Bremen är Stom-Vent fritt hjälpmedel liksom Niedersachsens som gränsar till Bremen.

Vid besöket i Bremen hade Svenska Laryngförbundet och Medela Medikal inbjudit CEL:s ordförande Hans Friedrich Nemnich för att överlämna en gåva, nämligen talförstärkaren MMT 1. Talförstärkaren demonstrerades för övriga närvarande larynger som visade stor uppskattning av densamma. Då Nemnich tackade för gåvan passade han på att berätta att den skulle komma att användas under konferenser och sammanträden runt om i Europa.

Nästa Tysklandsresa genomfördes i början av oktober och i Duisburg genomfördes då ett seminarium om Stom-Vent med 24 deltagare. De 24 deltagarna kom från Belgien (7), Holland (7), Tyskland (4), och från Sverige (4). En deltagare kom från USA.

Deltagarna var till största antalet läkare, vissa var psykologer och några representerade sina länders cancerinstitut.

Från Sverige deltog prof Jan Olofsson, Linköping (som numera har hemvist Norge). Från Tyskland sågs bl a Professor Plath som ville bilda sig en uppfattning om Stom-Vent för att kunna rekommendera produkten som fritt hjälpmedel i Tyskland.

Günter Klaff från Recklingshausens laryngers organisation informerade om att det nu finns 46 föreningar för larynger i Väst-Tyskland och att antalet medlemmar ligger runt 6 000.

verkade vara högre där än hos oss, det nämndes en siffra på 20 %. Herr Janz arbete i förbundet bestod mest i att klara upp de laryngerades ekonomiska och sociala problem.

— Det är rena advokatarbetet jag håller på med sade han. Talkurser anordnade man inte om det var något som inte fungerade så fick man gå till logopeden. Möte hade föreningen i Hannover 1 gång i månaden.

I Hannovers rådhus fanns det en utställning som visade hur staden såg ut efter kriget. Det var en hemsk syn, c:a 95 % av husen var bombade. När man såg det så tänkte man, att sådan här galenskap får ej hända igen.

Lördagen hade vi avsett för inköp och för en rundvandring i Luneburg, i den ingick ett besök i stadens Rådhus. Det var från 1300-talet och hade många sevärdta tak- och väggmålningar.

■ Vi skiljs som vänner, ska mötas igen!

När vi på söndagen satt i Lindströms trädgård så ringe herr Janz och tackade oss för besöket och han sa:

Vi möttes som främlingar men vi skildes som vänner. Man har i styrelsen för vår förening redan börjat tala om att starta en kurs i svenska.

Alla är vi överens om att det varit en trevlig och givande resa och att alla våra förväntningar hade infriats. Och våra vänner från Hannover dom skall vi möta i Göteborg 1989, det var vi säkra på, då vi vid hemkomsten skildes åt. Här kan Laryngförbundet få vara med och knyta en internationell kontakt.

Och när vi skildes åt på kajen i Göteborg, så sa vi till varandra samma ord som fru Janz sagt åt oss i Hannover: Vi se igen.

Eric Hermansson

Elov

Jul och Nyårshälsningar 1988

Laryngförbundets kansli

Elise Lindqvist
Anita Romlin
Pia Pries

Laryngektomerades Förening Göteborg

Helge Hansson
Ewa Söderpalm
Karin Alexandersson
Agnes Nilsson
Astrid Rasmusson
Ingrid Forss
Sonja Berg
Maj-Britt Lundgren
Karin Liljegren
Karl Persson
Maj Hiller
Eva Arlin
Gunnar Johansson
Birgit Risberg
Britta och Lars Eric Andersson
Berit " Sten Axel Ericsson
Maj-Britt " Ake Sterner
Ulla-Britt " Sren Johansson
Maj " Eric Hermansson
Gullvi " Gösta Jorhede
Margit " Rune Svensson
Sigrid " Harald Ryfors
Aina " Olof Larsson
Eivor " Stig Thibe
Karin " Stig Jonson
Elsy " Fale Johansson
Karin " Erik Jarström
Ester " Gunnar Johansson
Elly " Sren Pettersson
Ingrid " Rune Ramsvik
Wivan " Gojko Barisic
Kerstin Berglund

Jul och Nyårshälsningar 1988

Från Stockholms
Föreningen

Lars-O Paulsson
Karen-Rickard Pederson
Eva o Inge Hansson
Britt Ancker
Iris o Knut Andersson
Erik Lindberg
Ines Nilsson
Margit Eriksson
Iris o Sven Svensson
Karin o Oskar Norén
Irma Bruh
Svea Meijer
Leikny Johansson-Mohlin o Rune Mohlin
Gunn Bolander
Carabet Ruchdowni
Lilly o Ake Amnelius
Ingrid o Nils Nilsson
Ecke o Lisbeth Olsson
Ale o Maria Fredriksson
Ulla o Rune Vester
Göran Welin-Berger
Edith o Viche Andersson
Lilly, Leevi o Monica Wahlström
J Gustavsson

Signe Jacobsson och Harry Olsson
Siw Näshammar " Per Svensson
Maj " Alf Johansson
Anna-Lisa " Gösta Kollberg
Linnea Holmgvist " Helge Sjögren

Laryngektomerades Förening Göteborg

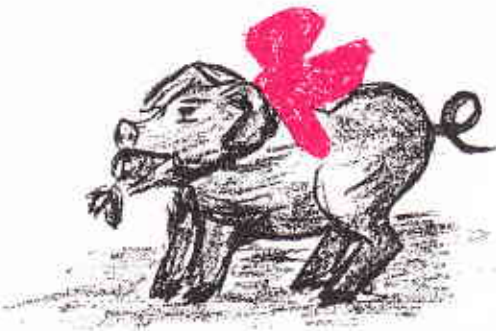

Jul och Nyårshälsningar
1988

Gärleborgs Föreningen

Åke o Märta	Embretsen	Edsbyn
Ingvar o Eira	Härdin	Marmaverken
Erik o Brita	Larsson	Hudiksvall
Erik o Astrid	Östberg	Gärle
Leif	Englund	Järvsö
Karin	Söderberg	Gävle
Dagmar	Söderman	Söderhamn
Gertrud	Baglien	Söderhamn
Siv	Baglien	Ljusna

Jul och Nyårshälsningar
1988

Från Stockholms Föreningen

Tage	Andersson
Elise Lingvist	o Stig Lind
Lilly	Westberg
Linnea o Elof	Bystedt
Elsa o Helge	Sundin
Ingegerd o Curt	Bengtsberg
Birgit o Rolf	Fischer
Einar	ELWing

Jul och Nyårshälsningar
Från Uppsala Föreningen
Bertil Andersson m. dom.
Halmsläd
Gunvor o Holger Pelch
Karlskrona

Samt alla övriga i lokalföreningen

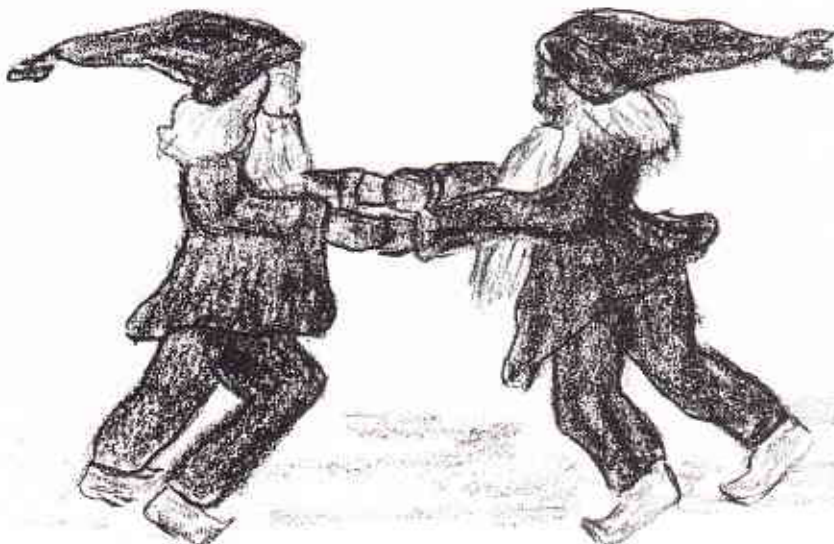

Jul och Nyårshälsningar
1988

Linköpingsföreningen

Lars-Gunnar o Solveig	Adolfsson
Inge o Greta	Andersson
Carl o Eva	Aspling
Nils	Berglund
Nils o Birgit	Björck
Torsten o Karin	Claeson
Ann-Britt o Karl-Erik	Eriksson
Eskil o Lilly	Holgerson
Sigvard o Anna	Håkansson
Elsie o Bertil	Johansson
Bengt	Jonsson
Birger o Greta	Carlsson
Ing-Britt o Harald	Parmerud
Einar	Pettersson
Rune o Edit	Pettersson
Olle	Rönblom

Julhälsningssidorna
illustrerade och redigerade av
Lilly Wahlström

Jul och Nyårshälsningar
1988
Örebroföreningen

Alice	o	Arne Gustavsson
Anne-Marie	o	Bertil Lindström
Kristina	o	Per Lindell
Britta		Nilsson
Harriet		Pettersson

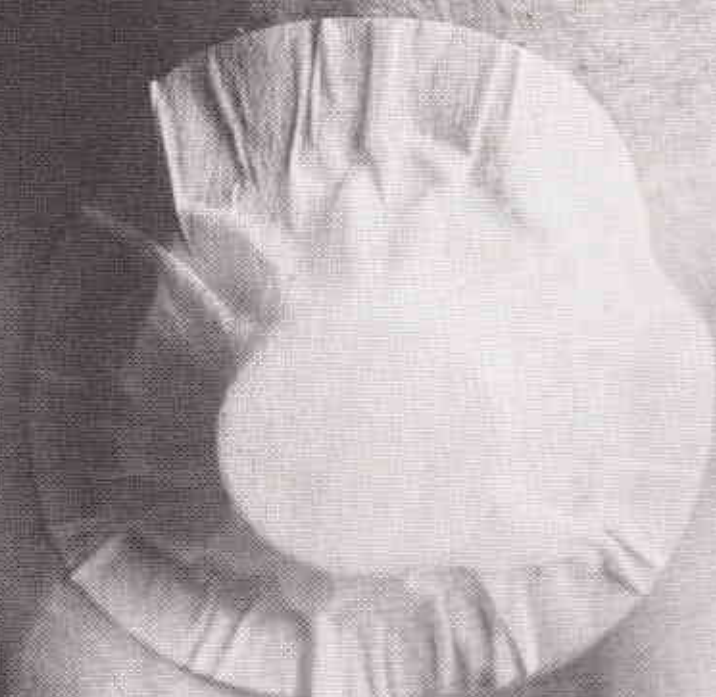
God Jul och Gott Nytt år
tillönskas er alla från
Växjöföreningen

Jul och Nyårshälsningar
1988
Lundföreningen

Tidskriften LARY

tackar sina läsare, medarbetare och annonsörer
för ett framgångsrikt år
och önskar er alla
GOD JUL och GOTT NYTT ÅR

LARY

Stom-Vent®

Den magiska pappersrullen som kan höja din livskvalitet.

Du kan slippa ...

- infektioner och förkylningar
- rubbad nattsömn
- besvärande hostattacker

... och därmed höja ditt sociala självförtroende.

Stom-Vent är en genialisk liten fuktvärmväxlare som ger en riktigt tempererad och befuktad inandningsluft för laryngektomerade. Om du har frågor eller kanske vill göra ett försök att höja din livskvalitet, så kan du ringa/skriva till oss på Gibeck Sverige för information eller prover.

Gibeck Sverige⁺

Gibeck Sverige AB, Box 718, 194 27 Upplands Väsby. Telefon 0760-860 65.